

ДЕЈАН АЛЕКСИЋ

ПОЕЗИЈА РЕЧИМА БРАЋА
ДОСТОЈАНСТВО

Разговор водила Соња Миловановић

*Уистину, иако ми се некада објавила поезија,
Језиком њловних вода.*

„Пловне воде”

Дејан Алексић (1972, Краљево) један је од наших најаутентичнијих и истакнутих књижевника млађе генерације. Активно пише и за децу и за одрасле. У књижевности се огласио са 22 године, књигом песама *Пошћуни говор*. Од тада је написао још седам песничких књига и петнаестак књига за децу. Песме су му уврштене у бројне антологије, а превођен је на енглески, немачки, норвешки, бугарски, грчки, македонски, мађарски, словачки, словеначки, русински језик. Добитник је важних признања у стваралаштву за децу („Политикин забавник”, „Невен”, „Доситејево перо”, награда Змајевих дечјих игара, Сајма књига у Београду, Радио Београда), а награђивана му је готово свака песничка књига за одрасле: *Пошћуни говор* (1995, Бранкова награда), *Доказивање сенке* (1996), *Свагдашњи час* (2000, Просветина награда, награда „Матићев шал”), *Собна митологија* (2003), *После* (2005, „Бранко Миљковић”), *Довољно* (2008, Награда САНУ из Фонда „Бранко Ћопић”), *Једино вештар* (2011, „Меша Селимовић”). Објавио је и књигу драма *Меа сипра* (2011), а добитник је стипендије из Фонда „Борислав Пекић” за 2010. годину. Ове године понео је још једну значајну награду за поезију – Змајеву награду за књигу песама *Биши* (КЦНС, 2013).

Соња Миловановић: *Када се једној песничкој књизи да универзалан али и оиворен назив као цићо је Бити, многе његове интeрпeрeтaциje су могуће. Како Ви доживљаваише цу реч, у пeсничком језику исћо полико сложену и снажну као и реч ја. Зацићо је збирка понела пај наслов?*

Дејан Алексић: Желео сам да напишем књигу стихова у којима се меланхолија одазива на призивање слика и призора из интимне историје; али не меланхолија као опште место у представама о пролазности или трагизму, већ посебна врста сете која проистиче из изражене индивидуалности. Свако од нас има осетљива места у свету сопственог малог бићи. И сва та места, колико год да су лична, имају нешто што је опште, заједничко. Покушао сам да лирским гестом провоцирам тај заједнички именоватељ, пишући песме које носе универзалну меланхоличну ноту, лако ухватљиву без обзира на читаочево искуство, предзнање или сензибилитет.

Три је циклуса у књизи Бити: „Мој гладни усмени живоћ”, „Пловне воде” и „Излећ на крај времена”. Троделна композиција подсећа на лирску хронику једног проживљеног, једног садашњег и једног будућег времена, која се, као и у стварном живоћу, претачу, уливају један у други? Колико сће, с пемајске пачке гледишћа, водили рачуна о формалној подељености и закружености књиже?

Настојим да будем један од оних аутора који брину над целовитошћу својих песничких књига. Та целовитост треба да се одрази на више планова, а тематски је само један од њих. Ако говоримо о њему, добро сте приметили да је темпоралност једна од кључних тема ове књиге, нека врста тематског језгра. У композицији књиге важан је и редослед песама које чине одређене циклусе, где узајамни однос суседних песама треба да буде такав да се међу њима остварује изван дослух. У успостављању таквог односа могу да учествују мотиви са извесним асоцијативним потенцијалима, али и амбијенталност или мелодичност које се са једне преносе на наредну песму. Наравно, ово важи само у случају да је читалац склон линеарном читању, од прве ка последњој песми у књизи. Али има и другачијих читалачких образаца.

Једна од важних пема књиже је дећињсћиво, односно усћомене на „мали варварски рај” („Слово”). Одрасћање и живоћ посћају „хронике над пићањима ума” („Arithmetica divina”). Чини се да пим хроникама измиче да изразе сћонћаности невиног

доба „када је све било једном и заувек”. Да ли му се поезија најверније приближава?

Детињство је доба наших првих личних митологија, наша давнина, одјек древног који често допире до неког актуелног тренутка. У детињству смо, заправо, били најстарији, што је изузетно покретачки парадокс. Већина нашег знања тада је била на плану интуитивног, а ослонац у сналажењу налазили смо у имагинацији. Исто је и са поезијом. Поезија има сазнајну функцију вишег реда. Рачуна на имагинацију и слутњу више него на рационални моменат у разумевању суштинских питања. Наравно, не треба занемарити одређени искуствени оквир, али начин на који користимо искуство опет је вештина коју смо стекли у детињству. „Мали варварски рај” је метафора за доба невиности, време када смо све о свету, тој старој самољубивој империји, сазнавали тако што смо га прилагођавали себи.

Књиџа Бити је комџакџина и кохеренџина и џо џоноу и џо айџмосфери – џежџи да се уједно дочарају сређа и џуђа, меланхолија и вера у џуноћу смисла обичноџ дана. Кад џишеџе своје џесничке књиџе, колико оне у џросеку дуђо насџају, односно како џсеваџе да задржџиџе одређено сџање свесџи и емоџије?

Увек пишем песме за књигу која настаје. Готово је немогуће да се догоди да напишем песму која искаче из контекста већ замишљене књиџе. Тај контекст је врло чврст и одређујућ и производи изванредан стваралачки амбијент. Чак и примарну перцепцију подређујем одређеном моделу поетизације стварности. Примеђујем мотиве и односе међу њима готово детективски, све постаје густа мрежа аналогија, клупко асоцијација које функционишу по уређеном принципу. Право да кажем, то зна да буде доста напорно, али истовремено пружа и задовољство игре из које увек нешто научите о себи. Понекад осећам да је један обичан дан налик руднику из ког се увече враћам, са бременом сирове руде светлуцавих утисака. Потом долази песнички језик, речи које су, заправо, агенс чија је улога да из те пресне грађе на светло истине призову оно што јесте поезија.

У џреџходној књиџи Једино ветар каже се да „сувише је / сџварностџи у џладним џлађолима, сувише наслеђеноџ / смисла у вери или сумњи да џише заџочео би свесџ. / Јер свесџ џочиње с друђе сџране насџеџ знања” („Тамо џде џочиње свесџ”). У новој књиџи Бити, свесџ свакодневице и инџимностџи јесџије и џолазна

и крајња шачка знања, јер „Толики шомови књига о бићу / И нишшавилу, шoliko влаге у зидовима / Академија, а ојей нигде шоуз дано̄ / Ослонца у часовима који доносе / Вршоглавицу од вечних шшшања” („Пањ”). Какво нам је знање о свеју шошребно? Где га шоналазимо?

Потреба за знањем јесте потреба за сигурношћу. Дакле, право питање је каква нам је то сигурност потребна. Свет у ком живимо, не само свет нашег доба, већ свет кроз време, не чини се као место које улива осећање сигурности. Вероватно то објашњава сваки педаљ у напретку наше цивилизације. Тај напредак је обележен и константом потребе за отварањем нових егзистенцијалних питања. Другим речима, стицање једне врсте сигурности бриси свест о некој новој рањивости, дотада непознатој. Ваљда зато што човек, као мислеће биће, сигурност може да осећа само у присуству смисла, а сав људски нагон да се нађе смисао долази од спознаје да смо рањиви. Поезија пружа могућност сусрета са знањем које доноси осећање суштинске сигурности, због тога што сваки прави песнички исказ представља рефлекс трагања за смислом. Поезија је смислотворство. У метафизичком смислу, поезија је оруђе одбране од бесмисла.

Са књигом Једино ветар шшвараше заокреш у свом дошадашњем шшваралашшву, шре свега формално, али и шешашки. Зашшо шсе се одлучили да уместшо везаним шшихом шочнеше да се изражавае шшзв. слободним. Да ли је шша формална шромена условила да се и шесничко ја, свеши шесме и свакодневни свеши друшачије шшешшрају, или је шроцес био обрнуш?

Сваки самосвесни стваралац бди над менама у свом раду. У потрази за стваралачким идентитетом и оном нужном мером разликовања од других, мером препознатљивости, неизоставне су промене и заокрети. Међутим, они су унапред одређени оним што смо већ створили и, ако довољно промишљамо, можемо препознати трагове антиципације свог актуелног уметничког израза у ранијим сопственим остварењима. Променом формалних решења нисам напустио или изневерио своја поетичка становишта. Моје раније песме писане у класичним облицима, стихом строгих метричких и ритамских закономерности, само су другачији резонатор кроз који се оглашавају моја песничка глашења. Везани стих ми је помогао у самодисциплини, у успостављању одређене језичко-стилске економије и постизању језгровитости исказа. Такозвани слободни стих је заводљив и прети многим замкама.

Мислим да бих без претходног искуства, стеченог писањем стихова у строгим версификацијским моделима, данас имао значајан проблем у напорима да нешто прецизно изразим.

Пре збирке Једино ветар објавили сѐе избор из своје поезије под називом Окно (Имам идеју, 2010). Избори настају из различитих разлога. Да ли је Вац био и тај да најавише свој другачији глас, другачији поетички круг?

Реч је о ауторском избору песама, заснованом на потреби да рекапитулирам своје дотадашње песничко стварање. Имао сам жељу да себи олакшам сналажење у сопственом поетичком простору. Окно окупља изабране песме из шест дотадашњих књига. Прве три су биле, мање-више, одрази трагања за самосвојним песничким глашењем, обележене видљивим утицајима. Друге три су израз стваралачког зрења и воље да се успостави некаква аутентичност. Може бити да тај избор носи одређене мањкавости. Извесно је да би изгледао другачије сачињен од стране неког приређивача који би имао сопствени угао посматрања или одређену тезу. У сваком случају, избор није био резултат намере да најавим књиге које су уследиле. Више је последица потребе за комоцијом у смислу систематизације сопственог песничког стварања. Али, као такав, тај избор свакако треба да буде и оријентир онима које занима шта видим као магистрални ток свог стваралачког развоја.

Изабране песме Окно сведоче још нешто – да се не одричете „првих мачића” и да вам је важан континуитет. Поетичке није проиђу се, распадају и везују чак и неким истоврепним речима или синтагмама, упечатљива је рецимо „собне митологије”. Како видише испрајност у поетичкој препознатљивости и поред одређених, за аутентичност увек нужних, стваралачких промена?

Колико год да неке од најранијих мојих песама делују неуверљиво и откривају извесну стваралачку несигурност, идеја одрицања од њих ми је апсолутно страна. Оне су саставни део ауторског развоја и свакако реферишу на почетне интенције. У тим почецима похрањена су, као каква завештања, првотна промишљања над песничким тајнама, каткада можда и неспретна, али свакако неоптерећена ичим другим осим еруптивном вољом за хватање у коштац са великим, универзалним загонеткама постојања. Неке полазишне поетичке тачке или, како Ви кажете – нити, сачувао сам све до данас. Синтагма „собна митологија” је,

можда, једна од оних метафора које најтачније легитимишу моју поезију. То је, уједно, и наслов моје четврте књиге песама, врло значајне за мене, јер је она на неки начин и прва, будући да од ње, макар ја то тако видим, почиње да се уочава моја стваралачка индивидуалност.

Песма „После Сумајре” у циклусу „Пловне воде” експлицитно призива јесничку традицију. Почиње језичким језиком, уобичајеном комарца књигом омиљеног јесника. Који су јеснички језици најснажније појачали своју бесмртност у Вашој поезији, како је то рекао Елиот, или каква су и која „искушења лекције”?

Књижевно наслеђе је незамењив оријентир. Оно чува искуство и домете језика на ком стварате. Готово сто година после *Лирике Ијак* ми још увек осећамо како се језик угиба под силовитом песничком мисли Црњанског, како се отвара за нове изражајне могућности. Песнички колоси какви су Попа, Миљковић, Лалић, Бора Радовић, или корифеј лирског интимизма Раичковић – сваки је имао значајну улогу у формирању мог поетичког обрасца. Песнику који има такво наслеђе отворени су многи путеви. Наравно, од пресудног је значаја да се сачува од заводљивог сјаја који те неизвесне путеве обасјава, а који је каткада заслепљујућ, магичан и спречава вас да се од њега одвојите. Тако се постаје епигон.

Можда најхерметичнија песма у овој књизи, „Да би написао добар стих...” , представља поезију у малом – песма је као вољена жена, која је једном била срећна и јужна. Да ли бисмо још дефинисали поезију?

Не мислим да је то херметична песма. Са становишта употребе језика – сигурно не. Можда би се о њеној херметичности могло говорити у смислу активних песничких слика у функцији значења. Али и тада само условно. Она чак, иако је писана да тако изгледа, није ни програмска. Свакако је реч о песми која се разликује од осталих у књизи и Ви сте то добро учили. Припада средишњем циклусу у којем су махом песме које проблематизују однос према стваралачком поступку, језику, поетичким склоностима, промишљању над стварношћу песме. Иако песма делује као некакав лирски савет, она се заправо поиграва са собом и у себи, развијајући необичну, помало ониричку логику и асоцијативност на којима почива њена истина. Хтео сам да напишем песму чије значењске равни замагљују једна другу, па се стиче утисак да ступањем на једну губите из вида остале. Као да сте усред загонетке

чије вам решење измиче сваки пут када вам се учини да сте на-
домак њега, али вам та игра ускраћивања прија, јер је исконска.
На крају вам је лепо, а не можете да разумете због чега. Прати вас
осећање да сте нешто добили, али не знате у чему је добитак.

*Кажеће у једној песми да је овај свети „иако чудесно на-
викнућ на себе” („Пусићња ноћу”), у другој да антиројоценџич-
на култура онемоћује снаћу чисћих увида („Исћовесћ”). Пара-
докс цивилизације?*

Свет се уморио од жеље да обухвати самог себе. Често чујемо
како живимо у малом и тесном свету, цивилизацији која је поста-
ла глобално село. У читавом том галиматијасу историје, прогреса,
планетарних идеја и колективних нада, мене занима једино оно
тихо и повучено, вековима исто место на ком седи усамљен човек,
затечен и запитан наред себе, невидљив за историју и убрзање
света. То је човек који је изгубио дужност да очекује спасење и
који не зна шта то заправо значи. Ипак, он не може да буде лишен
слутње. И то је тачка у којој често налазим полазиште за песму.

*Песник би моћао бићи сћановик свих градова светиа („Над
монографијом ’Градови светиа’”). Ипак, парадокс је у ићоме шћио
се чини да је сличнији пусићњаку или аскећи?*

Градови у овој песми само су метафора људског постојања
и сабраности у тежњи да се изрази људски идентитет. У антро-
полошком и социо-историјском смислу, градови су дошли као
последница одређених цивилизацијских помака, промене начина
живота и схватања окружења, развоја различитих облика људ-
ског деловања, а у поетичко-филозофском контексту град је ме-
сто међузависности и интеракције са Другим, лавиринт у ком сте
и Тезеј и Минотаур истовремено. Усамљеност није иста у мили-
онском граду и у пустињи или шуми. У самогенеричној средини,
каква је природа, усамљеност има обрису нечег атавистичког, не
може да нађе свој одраз, јер нема одговарајући контекст, губи раз-
мере људскости. Насупрот таквој, усамљеност у мноштву слич-
них вама објашњава вас пред самим собом. У једној давно напи-
саној песми имам стих који гласи: „Наша самоћа почива на лици-
ма других”. Мени је понекад потребна таква самоћа, јер без ње не
могу да поверујем у себе.

*Још један парадокс иредочен је у језику и односу ирема њему.
Слово, реч, језик ићу су да гворе о свећу, али не моћу да га иска-*

жу, као *цићо сведоче рецимо сѝихови*: „Моје уверење да *поезија нису речи / Већ одсуство оног о чему сведоче*”, или „*речи се по-влаче у себе пред сѝирахом / Од преићеће иразнине, ићону у сумраче / својих убоћих значења*”. А *ојетѝ* „*Пејео у нама враћа се речима*” („*Веће*”, „*Једино већар*”), као *цићо авеићињско слово иражи свој део неизрецивосѝи* („*Слово*”). Да ли је *заћо иесма* оно *сѝање из-међу речи која најириближније изражава дијалекћику говора*?

Инсистирање на дихотомији изрециво/неизрециво једно је од обележја мог песништва. Задатак поезије није у настојању да се изрази неизрециво. Поезија само чини јаснијим постојање неизрецивог, правдајући га као сведочанство наше људске природе. Ипак, ако нечему имамо да се вратимо из сваке авантуре духа, онда су то речи. Ко не осећа да је језик дом, увек ће се, у духовном смислу, осећати као бездомник. Проблем настаје у извесним стваралачким стањима, каткада екстатичним, када схватите да вам тај дом не може пружити сигурност уколико пробате да мало истражујете изван њега. Дакле, онолико колико нам језик пружа осећање сигурности и припадности, толико нас и чини заточеницима. Језик је, напослетку, артефицијелан, и као свака људска творевина подложен је замору. Поезија језику враћа достојанство.

Свака иесма је јединсѝивена, заокружена ирича, која нуди два ићлана (садаићносѝи/иросћосѝи, унуићраиће/сѝољаиће, универзално/лично, а виће слојева значења. Понегде се, као рецимо у иесми „Мали огледи о мећли”, у исићу раван иосѝављају мићи (Хад и лаћар Харон) и сѝварносѝи (заићаљена земља које виће нема), уз симболичну аналогију мећле и крезубе комцинице, ионегде се различитиће судбине сѝајају до нивоа оићићосѝи („Ожиљци”), или оићиће иојаве свде на иојединачно, лично (2012). Шћа Вам је важно у изградњи иесничке слике?

Циљеви ока и језика су различити, а способност песника да их уједини у истом послу, предуслов је за постизање добре песничке слике. Ефектна песничка слика настаје тако што привољите око и језик да раде за рачун истог циља. Притом треба имати на уму да и језик и око памте и зато увек негују одређену залиху подразумевања. Песник треба да открије тај потенцијал и активира га како би слика понела неко контекстуално значење.

Једна фићура иојављује се ићек у неколико иесама у кћизи Бити, али је врло уићечайљива и сућесѝивна. То је локални безум-

ник или сеоски имбецил. Зашто Вам је важан овај реалистички дејала?

Одувек сам гајио симпатије према таквим људима, сматрајући их неком врстом благовесника. Толико је поетичности у локалним митовима о сеоским лудима, шашавим згубиданима, ликовима обележеним каткада суровим жигом судбине, да се човеку учини како су они некаква скривена оса око које се сулудо врти такозвана озбиљна стварност. И моје детињство је обележила неколицина таквих прилика. Деца, иначе, бивају привучена њиховом посебношћу, која је у исти мах и забавна и страшна. Ти божјаци својим алогичним односом према овешталим световним кодексима карневализују општа места људске стрепње и страха у суочењу са вечним питањима.

У новој књизи честе су речи или поређења из религијске, прецизније духовне сфере („литургија хидролоџких прогноза”, „времешни теолог над јеванђељима возног реда”, „аскеза чекања вести”...) Ипак, Ваца песничка молива је специфична. Зашто су ове аналоџије биле важне?

Молитва је дијалог у ком се чује само један глас, а песма монолог у два гласа, јер песнички језик синтетише двоструко искуство речи – оно лично и оно опште. Сличност песме и молитве је у апотеози језика. Моја песничка пракса се ослања, између осталог, и на уверењу да елементи профаног света, који постају мотив у песми, теже да се спиритуализују. Заиста мислим, како то у једном стиху кажем, да нема *ничег божанскијег од обичног дана*.

Са знањем и искуством, дејела све мање у човеку има, каже у једној својој песми Војислав Карановић. Какав унутрашњи човек (да се послужио насловном синџаљом тог песника) посјајете у писању за децу? Какве су метафорозе Дејана Алексића?

Мада се чини да су то два различита стваралачка плана, књижевност за децу пишем из истих креативних побуда и исте егзистенцијалне радозналости. Мислим да другачије и не може бити. Другачија је само оптика кроз коју се гледа на свет, али у оба случаја нешто откривате, себи и другима. Живот без запитаности умртвљује унутрашњег човека.

Осведочени сте иноватор у стваралачку за децу. Какве пропоре освајате писањем за децу?

Оне исте просторе у којима се одвија свака авантура духа. Волим поигравања са подразумевањима, критички однос према увреженим схватањима који се увек остварује кроз питање да ли је заиста све тако како изгледа. Често су моје песме за децу покушај преображаја наше представе о нечему. Отуда у мојој књижевности за децу толико нонсенса и парадокса, апсурдних ситуација и ликова. Уосталом, то и јесте једно од традиционалних обележја српске књижевности за децу, нарочито изражено у делу Душка Радовића и његових следбеника. На Радовића су, као што знамо, веома утицали српски надреалисти, па нам тај податак даје јаснију слику повезаности књижевних тенденција у интержанровском простору. Савремени стваралац треба да све то урачуна приликом формирања личног поетичког идентитета.

Хумор, духовијосџи, креативносџи су важне одлике у књижевносџи за децу. Иако су џио универзалне категорије, џиошребно их је осавремениџи. Колико у џиоме, између осталоџ, видиџије одговорносџи џисца за децу? Шџиа значи биџии унверзалан а акџуелан у свом времену?

Деца су добри читаоци, немају предрасуда и сасвим су отворена за нова читалачка искуства. Зато им се лако може и подвалити, што је данас у овој врсти књижевности код нас чест случај. Тако се, нажалост, формира и лош читалачки укус. Али то је системски проблем, проблем друштва и званичног односа према култури. Раније нисте могли ни да замислите да пред децу дођу лоше књиге или лоши аутори, јер је постојала каква-таква културна политика, а на млађу читалачку публику се обраћала посебна пажња.

Тачно је да постоји вредносна константа која чини да неко дело буде увек модерно и интересантно без обзира на то када је настало. Змај ће увек бити занимљив деци. Ћопић, такође. И многи други ствараоци који су своју књижевност успели да подигну на ниво универзалних формула, јасних и прихватљивих у свим временима и приликама. Данашњи писци за децу имају веома тежак задатак. Дете нашег доба се по сензибилитету, радозналости и спремности да разуме свет уопште не разликује од детета рођеног пре педесет година. Оно што је различито јесте брзина и обиље информација којима су деца данас изложена. Она се вапитавају и образују на феноменима брзих трансформација стварности и њихова перцепција стиче одлике изузетне осетљивости. Насупрот томе, губи се способност дубинског схватања ствари, јер пажња врло брзо иде од једног до другог садржаја. Озбиљан

писац ће све то узети у обзир кад ствара, јер један од циљева данашње књижевности за децу треба да буде формирање младог читаоца као бића које је способно да промишља у интеракцији са текстом, а да притом тај процес има забавни карактер, специфичну игровност која плени.

Сиваралачки се изражавајте у различитим жанровима: поезији, прози, драми. Једна од додирних тачака им је питање уметности, креативности, меймаоеитичности, без обзира на то да ли пишите за децу или одрасле. Рецимо, и најновија књига прича за децу Кога се тиче како живе приче (Креативни центар), овенчана наградом Сајма књига 2013, бави се причом самом, причом о настанку и судбини приче. Постоји ли за Вас суштинска разлика у писању поезије, прозе, драме?

Постоји, наравно, разлика у оној мери у којој су ово различити књижевни жанрови, различите форме остварености у тексту, али препознатљиво присуство аутора мора увек да постоји. У мојим текстовима било које врсте доминира песнички приступ и сензибилитет, један устаљени поглед на свет који има различите облике испољавања. У драми ме, у својству тематског плана, занимају узорци људских судбина у свету који је измештен из зглобова смисла. Дакле, опет трагање за непрестано измичућим смислом.

Колико Вам у сиваралачиву доприноси уређивачки рад, или је то само професионални изазов? У чему је Ваџ појасис, допринос овој престижној едицији за поезију и књижевном часопису Повеља?

Уређивати *Повељу* после Драгана Хамовића, Горана Петровића и Живорада Недељковића заиста је част, али и одговорност пред високо постављеним стандардима и очекивањима. Наравно, под *Повељом* се већ петнаестак година не подразумева само часопис, већ читава издавачка продукција, обележена преваходно песничким књигама и литературом која прати поезију са критичког, теоријског или есејистичког аспекта. Ако узмемо у обзир чињеницу да поезија одавно није предмет интересовања водећих издавачких кућа, из добро знаних разлога, постане нам јасно зашто се данас песничке књиге објављују углавном у библиотекама, културним центрима и другим установама којима издаваштво по дефиницији није основна делатност. Истини за вољу, постоји један број малих издавачких кућа, ентузијастички спремних да

објаве и по који песнички наслов, али готово инцидентно, махом без изражене издавачке концепције. Поезија се, дакле, објављује у једном веома суженом издавачком простору. Управо због тога ми се чини да тих десетак књига песама, колико *Повеља* годишње објави, треба да илуструју основна поетичка струјања рецентне домаће поезије, истакну најбоље у том многогласју и, приде, да антиципирају долазеће вредности.